

سازمان اسناد و کتابخانه ملی	پاسبان وطن، سمانه، ۱۳۶۰ -
عنوان و نام پدیدآور	بازتاب مسائل اجتماعی- فرهنگی در شعر معاصر (با نگاهی به اشعار سه شاعر معاصر ابتهاج- بهبهانی- آذرخشی)/ مولف سمانه پاسبان وطن،
مشخصات نشر	تهران: سنچش و دانش، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	۱۲۴ ص.؛ جدول، نمودار (رنگی).
شابک	978-600-469-460-5
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۱۲۲ - ۱۲۴.
موضوع	شعر فارسی - قرن ۱۴ - تاریخ و نقد
موضوع	Persian poetry -- 20th century -- History and criticism
موضوع	ابتهاج، هوشنگ، ۱۳۰۶ - - نقد و تفسیر
موضوع	بهبهانی، سیمین، ۱۳۰۶ - ۱۳۹۳ - - نقد و تفسیر
موضوع	رعدی آذرخشی، غلامعلی، ۱۲۸۸ - ۱۳۷۸ - - نقد و تفسیر
موضوع	شعر فارسی - قرن ۱۴ - جنبه های اجتماعی
موضوع	Persian poetry -- 20th century -- Social aspects
موضوع	مسائل اجتماعی در ادبیات
موضوع	Social problems in literature
رده بندی کنگره	۱۲۹۶ / ۲ / ۱۲۳۸۱۱ PIRTA
رده بندی دیویی	۸۱۰ / ۹ / ۸۱۰
شماره کتابشناسی ملی	۱۳۷۳۱۷

بازتاب مسائل اجتماعی- فرهنگی در شعر معاصر

(با نگاهی به اشعار سه شاعر معاصر ابتهاج- بهبهانی- آذرخشی)

سمانه پاسبان وطن

انتشارات سنچش و دانش

۵۰ نسخه

اول ۱۳۹۶

۹۷۸-۶۰۰-۴۶۹-۴۶۰-۵

۱۸۰۰۰ تومان

مولف:

ناشر:

تیراژ:

نوبت چاپ:

شابک:

آدرس: خ دانشگاه - تقاطع روانمهر - ساختمان سنچش و دانش پ ۱۳۶

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر محفوظ می باشد.

فهرست مطالب

۱۳	فصل اول.....
۱۳	بررسی مسائل اجتماعی در شعر معاصر.....
۱۴	۱-۱ بازتاب اجتماع و پدیده‌های اجتماعی در آثار ادبی معاصر.....
۱۴	۲-۱ ادوار تاریخی شعر معاصر.....
۱۵	۱-۲ دوره اول (۱۰۴ تا ۱۳۲۰).....
۱۵	۲-۲ دوره دوم (۱۳۲۰ تا ۱۳۳۲).....
۱۶	۳-۲ دوره سوم (۱۳۳۲ تا ۱۳۴۱).....
۱۷	۴-۲ دوره چهارم (۱۳۴۲ تا ۱۳۵۷).....
۱۷	۵-۲ دوره پنجم (۱۳۵۷ تا ۱۳۷۷).....
۱۸	نتیجه.....
۱۹	تصویر ادوار تاریخی شعر معاصر.....
۲۰	فصل دوم.....
۲۰	معرفی سه شاعر معاصر و آثار آنها.....
۲۱	۱-۲ معرفی هوشنگ ابتهاج و آثار او.....
۲۱	۱-۱-۲ شرح حال مختصری از هوشنگ ابتهاج.....
۲۲	۲-۱-۲ آثار هوشنگ ابتهاج.....
۲۴	۲-۲ شرح احوال سیمین بهبهانی و آثار او.....
۲۴	۱-۲-۲ شرح حال مختصری از سیمین بهبهانی.....
۲۶	۲-۲-۲ آثار سیمین بهبهانی.....
۲۸	۳-۲ معرفی غلامعلی آذرخشی و آثار او.....
۲۸	۱-۳-۲ شرح حال مختصری از غلامعلی آذرخشی.....
۲۹	۲-۳-۲ آثار غلامعلی آذرخشی.....
۳۱	فصل سوم.....
۳۱	تأثیر مسائل اجتماعی بر اشعار این سه شاعر.....
۳۲	۱-۳ تأثیر مسائل اجتماعی بر اشعار هوشنگ ابتهاج.....
۳۳	۲-۳ تأثیر مسائل اجتماعی بر اشعار سیمین بهبهانی.....
۳۵	۳-۳ تأثیر مسائل اجتماعی بر اشعار غلامعلی آذرخشی.....
۳۶	نتیجه.....
۳۷	فصل چهارم.....

- ۳۷ مضامین اجتماعی رایج در اشعار سه شاعر معاصر (ابتهاج، بهبهانی، آذرخی)
- ۳۸ ۱-۴ آزادی
- ۳۹ ۱-۱-۴ آزادی فردی
- ۳۹ ۱-۱-۴ آزادی فردی در اشعار ابتهاج
- ۴۰ ۱-۱-۴ آزادی فردی در اشعار بهبهانی
- ۴۱ ۱-۴ آزادی اجتماعی
- ۴۱ ۱-۲-۴ آزادی اجتماعی در اشعار ابتهاج
- ۴۲ ۲-۲-۴ آزادی اجتماعی در اشعار بهبهانی
- ۴۳ ۳-۱-۴ مبنای تلقی شاعر از واژه آزادی
- ۴۴ ۱-۳-۴ مبنای تلقی ابتهاج از واژه آزادی
- ۴۴ ۱-۳-۴ مبنای نظریه های دینی
- ۴۴ ۲-۳-۴ مبنای نظریه های عرفانی
- ۴۴ ۱-۳-۴ مبنای اندیشه های حزبی
- ۴۵ ۴-۱-۴ بر مبنای تفکرات انقلابی و مردمی
- ۴۵ ۲-۳-۴ مبنای تلقی بهبهانی از واژه آزادی
- ۴۵ ۱-۲-۳-۴ بر مبنای تفکرات انقلاب و وطنی
- ۴۵ ۲-۲-۳-۴ بر مبنای دیدگاه شاعر
- ۴۶ ۲-۴ استبداد و خفقان
- ۴۷ ۱-۲-۴ مظاهر استبداد در اشعار ابتهاج
- ۴۷ ۱-۱-۲-۴ فضای بسته سیاسی و عدم وجود دموکراسی
- ۴۷ ۲-۱-۲-۵ ظلم و استمگری های شاه در قبال مردم (زندانی، تبعید و شکنجه)
- ۴۸ ۳-۱-۲-۴ عدم وجود آزادی در زمینه های فرهنگی و ادبی
- ۴۹ ۲-۲-۴ مظاهر استبداد در اشعار بهبهانی
- ۴۹ ۱-۲-۲-۴ کشتن مبارزان و از بین بردن هویت آنان
- ۵۰ ۲-۲-۲-۴ فضای تاریک و کاملاً بسته سیاسی
- ۵۱ ۳-۲-۲-۴ استفاده از تفنگ و گلوله در برابر اعتراض مردم
- ۵۱ ۴-۲-۲-۴ نبود آرامش و امنیت
- ۵۲ ۳-۲-۴ مظاهر استبداد در اشعار آذرخی
- ۵۲ ۱-۳-۲-۴ عدم وجود قانون درست
- ۵۳ ۳-۴ قیام و مبارزه
- ۵۶ ۴-۴ ظلم و ستم
- ۵۶ ۱-۴-۴ ابعاد ظلم و ستم در اشعار ابتهاج
- ۵۷ ۱-۱-۴-۴ ظلم و ستم حکومت در حق مردم (سیاسی)
- ۵۸ ۲-۱-۴-۴ ظلم و ستم روزگار در حق شاعر (درونی)
- ۵۹ ۲-۴-۴ ابعاد ظلم و ستم در اشعار بهبهانی
- ۵۹ ۱-۲-۴-۴ ظلم و ستم حکومت در حق مردم (سیاسی)
- ۶۰ ۲-۲-۴-۴ ظلم و ستم افراد جامعه به یکدیگر (اجتماعی)

۶۱	۳-۲-۴-۴ ظلم و ستم روزگار در حق شاعر (درونی):
۶۱	۳-۴-۴ ابعاد ظلم و ستم در اشعار آذر خشی
۶۱	۱-۳-۴-۴ ظلم و ستم انسان ها به یکدیگر (اجتماعی):
۶۳	۵-۴ پیروزی انقلاب اسلامی
۶۵	۶-۴ جنگ
۶۵	۱-۶-۴ جنگ تحمیلی ایران و عراق
۶۹	۲-۶-۴ جنگ های جهانی دیگر نقاط دنیا
۷۳	۷-۴ فرهنگ شهید و شهادت
۷۷	۸-۴ زن و جامعه
۷۷	۱-۸-۴ زاویه نگاه بهیمنی به زن
۷۷	۱-۱-۸-۴ زن سنتی
۷۹	۲-۱-۸-۴ زن مدرن و امرای جامعه:
۸۰	۳-۱-۸-۴ زن با عنوان یک ستیل:
۸۰	۴-۱-۸-۴ زن و آسیب های اجتماعی:
۸۱	۹-۴ اشعار مناسبتی
۸۴	۱۰-۴ وطن دوستی و فرهنگ ایرانی
۸۴	۱۰-۱۰-۴ تلقی سه شاعر از واژه وطن:
۸۷	۱۱-۴ فقر
۸۷	۱-۱۱-۴ فقر مادی:
۸۷	۱-۱-۱۱-۴ فقر مادی در اشعار ابتهاج
۸۸	۲-۱-۱۱-۴ فقر مادی در اشعار بهیمنی
۸۹	۱-۲-۱-۱۱-۴ فقر و بروز جرم و گناه:
۹۰	۲-۱-۱۱-۴ فقر، پیامد بی عدالتی:
۹۱	۳-۲-۱-۱۱-۴ فقر و بروز فساد و بی بندوباری:
۹۲	۴-۲-۱-۱۱-۴ فقر در کودکان
۹۳	۵-۲-۱-۱۱-۴ فقر و ظلم پذیری
۹۴	۳-۱-۱۱-۴ فقر مادی در اشعار آذر خشی
۹۵	۲-۱۱-۴ فقر فرهنگی
۹۵	۱-۲-۱۱-۴ مضمون فقر فرهنگی در اشعار این سه شاعر
۹۶	۱۲-۴ دروغ و ریا
۹۹	نتیجه
۱۰۳	فصل پنجم
۱۰۳	نتیجه گیری
۱۲۲	فهرست منابع و مآخذ

بنیاد ادبیات وبه طور کلی هر نوع هنری ریشه در شرایط اجتماعی دارد، از این رو حرکتها و تحولاتی که در یک جامعه پدید می آید در خلق یک اثر ادبی مؤثر است منظور از عوامل اجتماعی همان زمینه های اقتصادی - سیاسی وتاریخی جامعه می باشد. جریان های اجتماعی شعر معاصر همان روزمره های زندگی بشری است که انسان در طول حیات خود با تمام وجود آنرا لمس می کند و به عبارتی درگیر آن می شود، این تحولات و رویدادها گاهی خوشایند ودلپذیر ودر جایی نگران کننده وحتمی نفرت انگیز است. وظیفه ادبیات انعکاس دردها ورنج های مردم به زبان آنهاست، این مسأله سبب بالا رفتن آگاهی مردم در زمینه های اجتماعی وسیاسی می شود. نکته قابل توجه اینست که ارزشهای اجتماعی در هر دوره ای با دوره دیگر تفاوت دارد، مسأله ای که در یک دوره به عنوان ارزش مطرح میگردد ممکن است در دوره های دیگر ارزش خود را از دست بدهد و حتی گاهی به یک ضد ارزش تبدیل شود. دریافت و فهم این تفاوت معیار حاکم بر ارزشهای اجتماعی، آگاهی ما را نسبت به شرایط اجتماعی هر دوره بهتر می نماید. شاعران ونویسندگان معاصر واقع گرا هستند؛ یعنی به رویدادهای جامعه وجریانات اجتماعی از توجه خاصی دارند، از طرفی به علت حضور همه جانبه در اجتماع با دیدی بازتر به طرح مسائل و رویدادهای گوناگون می پردازند و آثاری خلق می کنند که خواننده ناخواه از اجتماع تأثیر پذیرفته است. این تأثیر پذیری بنا به روحیات آنها ممکن است بسیار و یا اندک باشد، لکن همان مقدار اندک نیز قابل ملاحظه است. حوزه فعالیت برخی از این شاعران در زمینه شعر نو و یا شعر سنتی همراه با نوآوری جدی و برخی دیگر در قالب دست نخورده شعر سنتی وکهن است. تفاوت این قالب ها در شیوه بیان، نزدیکی به زبان مردم و آشنادایی در برخی از سنت - های شعری وادبی است. آنچه مهم به نظر می آید این است که: اندک و یا مردم وجامعه از شعر ودر کل ادبیات، همسو بودن آنها با نیازها وتحولات اجتماعی است. شاعر نباید در اشعارش فقط به حالات وروحیات خود توجه داشته باشد بلکه نیازهای مخاطبانش را نیز نباید بولوش کند. در تحلیل وبررسی مسائل اجتماعی در شعر معاصر و قیاس مجموعه های شعری چند شاعر با یکدیگر لازم است که کیفیت زمانی ودرمواقعی حتی کیفیت مکانی آنها را در نظر گرفت. زیرا برای مقایسه چند چیز با یکدیگر شرط اول یکسان بودن شرایط و محیط اطراف میباشد. از این رو این مقایسه تطبیقی بر روی اشعار سه شاعر عصر ما یعنی غلامعلی آذرخشی، هوشنگ ابتهاج وسیمین بهبهانی انجام گرفته است. زیرا در یک دوره زمانی میزیستند وشرایط یکسانی را از لحاظ وقوع رخدادهای اجتماعی دارا بودند. این سه شاعر معاصر به اقتضای طبیعت شاعرانه خود در کنار اشعار رمانتیک وعاشقانه به اشعار اجتماعی نیز پرداخته اند، مضامین اجتماعی موجود در اشعار آنها با توجه به فضای

سانسور و وحشت آلود دهه پنجاه به صورت کنایه و رمز بیان می‌گردد. در نهایت بعضی از این کلمات به عنوان نماد و سمبل مطرح می‌شود. نمادهایی که به مسائل جامعه و ناهنجاریهای موجود از جمله فقر، ظلم، بی عدالتی، بی قانونی و... اشاره دارد.

سه شاعر مورد بحث ما علاقه بسیاری برای نشان دادن خواسته ها و نیازهای توده مردم نشان میدادند. بنابراین با شروع جریان سمبولیسم اجتماعی در شعر معاصر، از قافله عقب نمانده و اشعاری را سرودند که در آن نیازها و محرومیت های توده مردم به عنوان موضوع اصلی مطرح میشد و از این طریق به دفاع از حقوق محرومان و مظلومان بر می خواستند. این سه شاعر از طبقه متوسط اجتماع بودند. اگر چه موقعیت تحصیلی، شغلی و حزبی سبب گشت بعدها دارای عنوان و سمتی در جامعه شدند و یا به گروه سیاسی خاصی ملحق گشتند، اما برای به دست آوردن پایگاهی در بین مردم و یا شاید از سر افتاد، مشکلات و ناسامانیهای جامعه را در قالب شعر بیان می کردند. به این ترتیب اشعار آنها رنگ و بوی انتقاد اجتماعی را به خود می گیرد. مضامین اجتماعی که در اشعار این سه شاعر وجود دارد در جای بی بارها و بارها تکرار میشود.

به طور خلاصه درونمای اشعار اجتماعی در دوره این سه شاعر، که در سروده های آنها نیز به چشم می خورد، مسائلی هستند که میل به صلح و دشمنی با جنگ، درگیریها و جنگهای بشری، نفرت و دشمنی با برخی اصول سستی جامعه، بد یاس، اندوه و فقر توده مردم، مشکلات خانوادگی زنان و کودکان، مبارزه علیه فساد و ابتذال، مطرح کردن مسائل و مشکلات مردمان خارج از مرزهای ایران، توجه به علوم جدید، آزادی، وطن دوستی، قانون، عدالت، حوادث تاریخی، قیام و مبارزه بر ضد نادرستی ها، توقیف روزنامه ها و دستگیری و برانحازاب در سالهای حکومت محمد رضا شاه، خفقان و استبداد و نگرانیهای سیاسی، سانسور شدید و دست شکنجه، زندان و اعدام مبارزان زمان شاه، اختلاف شدید طبقاتی، نگرانی از بی اعتنائی و خوار شدن هنر و ادبیات، فرهنگ شهید و شهادت و...

مضامین یاد شده در اشعار این سه شاعر نیز به طور مستقیم یا غیر مستقیم به چشم میخورد و قابل تأمل و بررسی می باشد.